

Édouard Louis
Raskrstimo s Eddyjem

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture Republike Hrvatske

naslov izvornika
Édouard Louis
En finir avec Eddy Bellegueule

copyright © 2014, Édouard Louis
Izvorno objavljeno u nakladi Éditions du Seuil 2014.
copyright © za hrvatsko izdanje Naklada OceanMore

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati
u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja nakladnika.

nakladnik
Naklada OceanMore d.o.o.
info@oceanmore.hr
www.oceanmore.hr

za nakladnika
Gordana Farkaš Sfeci

urednice
Gordana Farkaš Sfeci
Nataša Medved

Zagreb, svibanj 2019.
prvo izdanje

ISBN 978-953-332-090-8

ÉDOUARD LOUIS
Raskrstimo s
Eddyjem

s francuskoga prevela
Ita Kovač

ocean**more**

sadržaj

Knjiga 1

Pikardija

\ 9 \

Knjiga 2

Poraz i bijeg

\ 99 \

Epilog

\ 147 \

Posvećeno Didieru Eribonu

Prvi put moje izgovoreno ime ne imenuje.
Marguerite Duras, *Zanesenost Lol V. Stein*

Knjiga 1

PIKARDIJA*
(kraj 1990-ih – početak 2000-ih)

Susret

Nemam iz djetinjstva nijedne lijepe uspomene. Ne mislim pritom da u tim godinama nikad nisam osjetio sreću ili radost. Jednostavno, patnja je totalitarna: sve ono što ne ulazi u njezin sustav, ona izbriše.

Pojavila su se u hodniku dva dečka, jedan visoki riđokosi, drugi nizak i pogrbljen. Visoki je riđokosi pljunuo *Požderi*.

Ispljuvak je polagano curio mojim licem, žut i židak, kao ona zvučna sluz što začepi grlo vremenšnih ili bolesnih ljudi, prodorna i gnjusna mirisa. Drečav, ciktav smijeh one dvojice, *Gle papka, puna mu je njuška*. Curi mi od oka prema usnama, ulazi mi u usta. Ne usuđujem ga se obrisati. Mogao bih, bio bi dovoljan potez rukavom. Bio bi dovoljan djelić sekunde, kratka kretnja, da mi hračak ne dođe u dodir s usnama, ali ne činim ništa, od straha da će se dečki uvrijediti, da će ih to samo dodatno razdražiti.

* Regija na sjeveru Francuske u kojoj je autor odrastao, nakon reforme 2014. stopljena s regijom Nord-Pas-de-Calais u novu regiju Hauts-de-France. Pikardski jezik kojim se ondje govori službeno je priznat u Belgiji, ali ne i u Francuskoj (op. prev. kao i sve sljedeće).

Nisam mogao zamisliti da će to učiniti. Premda mi je nasilje bilo sve prije nego strano. Oduvijek sam, otkako pamtim, gledao svog oca kako se na izlazu iz gostionice pijan tuče s drugim pijanim muškarcima, kako im razbija nos ili zube. Kako bi, obnevidio od alkohola, nekome tko bi prenapadno gledao moju majku zagrmio *Što ti misliš tko si da tako gledaš moju ženu, šupčino prokleta*. Majka bi ga pokušavala umiriti, *Smiri se, dragi, smiri se*, no na njezine se prosvjede nije obazirao. Očevi prijatelji na kraju bi se nužno umiješali, to je bilo pravilo, to je također značilo biti pravi prijatelj, *dobar kompa*, bacili se u borbu da oca razdvoje od onoga drugog, žrtve njegova pijanstva kojoj je lice već prekriveno ranama. Gledao sam svog oca kako bi, kad bi se neka od naših mačaka okotila, tek rođene mačiće ugurao u plastičnu vrećicu iz supermarketa i udarao njome po betonskom rubniku sve dok se ne bi ispunila krvlju, a mijaukanje utihnulo. Gledao sam ga kako u dvorištu kolje svinje, kako pije još toplu krv koju je puštao da napravi krvavice (krv na njegovim usnama, bradi, majici), *To je ono najbolje, krv koju puštaš iz beštije koja krepava*. Skvičanje svinje kad bi joj tata prerezao grkljan čulo se u cijelom selu.

Bilo mi je deset godina. Bio sam novi u školi. Kad su se pojavili u hodniku, nisam ih poznavao. Ni imena im nisam znao, što je bila rijetkost u toj maloj školskoj ustanovi od jedva dvjesto učenika u kojoj svi vrlo brzo nauče tko je tko. Hodali su polako, smiješili se, nisu odavali nikakvu agresivnost, u prvi mah čak sam pomislio da dolaze kako bismo se upoznali. Ali zašto bi se veliki obraćali meni koji sam novi? Školsko je dvorište funkcioniralo kao i ostatak svijeta: veliki se nisu družili s malima. Mama je to znala reći govoreći o radnicima, *Mi mali ne zanimamo nikoga, najmanje velike buržuje*.

U hodniku su me upitali tko sam, jesam li ja taj *Bellegueule* o kojem svi pričaju. Postavili su mi ono pitanje koje sam si poslije često ponavljao, neumorno, mjesecima, godinama.

Ti si taj peder?

Izgovarajući ga, urezali su mi ga zauvijek, kao stigmju, onaj biljeg što bi ga Grci užarenim željezom ili nožem utiskivali na tijelo odmetnika, opasnih za zajednicu. Nisam ga se mogao osloboditi. Preplavilo me iznenađenje, iako to nije bilo prvi put da mi tako nešto kažu. Nikad se na uvredu na navikneš.

Osjećaj bespomoćnosti, gubitka ravnoteže. Osmjehnuo sam se – a riječ *peder* odjekivala mi je u glavi, pulsirala u meni u ritmu otkucaja srca.

Bio sam mršav, po svoj su prilici moju sposobnost da se branim procijenili slabom, gotovo nikakvom. U toj su me dobi roditelji često zvali *Kostur*, a otac bi neprestano ponavljao iste šale, *Mogao bi proći iza nekog plakata, ne bi ga odlijepio*. U selu je težina bila na cijeni. Otac i moja dva brata bili su pretili, kao i više žena u obitelji, i rado se govorilo *Ne smije se čovjek pustiti da umre od gladi, evo ti odmah bolesti*.

(Sljedeće sam se godine, umoran od obiteljskog sarkazma na račun moje težine, počeo debljati. Nakon škole bih kupovao vrećice čipsa, novcem koji sam tražio od tete – roditelji mi ga ne bi mogli dati – i šopao se. Ja koji sam dotad odbijao jesti premasna jela kakva je mama spremala, upravo da ne bih postao kao otac i braća – ona je očajavala, *To ti neće rupu u dupetu začepiti* – odjednom sam počeo gutati sve što bi mi se našlo na putu, kao oni kukci što putuju u rojevima i za sobom ostavljaju pustoš. U godinu dana dobio sam dvadesetak kila.)

Najprije su me gurnuli vršcima prstiju, ne pretjerano grubo, i dalje se smijući hračku na mom licu, zatim sve jače, sve dok mi glavom nisu tresnuli o zid. Nisam prozborio ni riječ. Jedan me zgrabio za ruku, a drugi me stao udarati nogama, sve manje nasmiješen, sve ozbiljniji u svojoj ulozi, izraz mu je odavao sve veću koncentraciju, bijes, mržnju. Sjećam se: udarci u trbuh, bol koji je izazivao sudar moje glave i zida od opeke. To je nešto o čemu ne mislimo, bol, tijelo koje, ranjeno, premlaćeno, iznenada pati. Mislimo – pred takvim prizorom, hoću reći: gledajući izvana – na poniženje, na nerazumijevanje, na strah, ali ne mislimo o bolu.

Od udaraca u trbuh počeo sam se gušiti, disanje mi se blokiralo. Otvarao sam usta što sam više mogao ne bih li u njih pustio kisik, nadimao grudi, ali zrak nije htio ući; onaj osjećaj da su mi se pluća naglo ispunila nekom gustom sluzi, olovom. Odjednom su mi bila teška. Tijelo mi je drhtalo, kao da mi više nije pripadalo, kao da više nije bilo pod utjecajem moje volje. Kao neko tijelo koje stari i oslobađa se duha, otkazuje mu poslušnost, tijelo koje duh napušta. Tijelo koje postaje teretom.

Smijali su se kad mi se lice zacrvenjelo od nedostatka kisika (prirodnost radničke klase, jednostavnost siromašnih ljudi koji se vole smijati, *bonvivana*). Suze su mi navirale na oči, same od sebe, vid mi se mutio, kao kad ti vlastita slina ili neka hrana zapne u grlu i stane te gušiti. Nisu znali da mi suze teku od gušenja, mislili su da plačem. Postajali su nestrpljivi.

Osjetio sam njihov dah kad su mi se približili, onaj miris ustajala mlijeka, mrtve životinje. Zubi, kao ni moji, vjerojatno nikad nisu bili oprani. Majke u selu nisu mnogo

držale do zubne higijene svoje djece. Zubar je bio preskup i nedostatak novca uvijek se na kraju pretvarao u izbor. Majke su govorile *U svakom slučaju ima važnijeg od toga u životu*. Ja još dan-danas taj nemar svoje obitelji, svoga društvenog sloja, plaćam gadnim bolovima, besanim noćima. Godinama poslije, stigavši u Pariz, na École normale*, kolege su me znali pitati *Pa zašto te tvoji nisu odveli zubaru*. Moje laži. Odgovarao sam kako su se moji roditelji, ponešto preboemski intelektualci, toliko brinuli o mome književnom obrazovanju da su ponekad zaboravljali na moje zdravlje.

Na hodniku su visoki riđokosi i niski pogrbljeni vrištali. Uvrede su se izmjenjivale s udarcima, ja sam još uvijek šutio. *Derpe, peder, tetkica, guzičar, milomud, princeza, šupak, kurcomlat (muhomlat), pičkica, fifi, munjara, pederčina, pešonja, ili homoseksualac, gej*. Ponekad bismo se susreli na stubama prepunim učenika, ili drugdje, nasred dvorišta. Nisu me mogli tući pred svima, nisu bili toliko glupi, mogli su biti izbačeni iz škole. Zadovoljavali bi se ponekom uvredom, samo *pederu* ili tako nešto. Nitko se na to ne bi obazirao, ali svi bi čuli. Mislim da su svi čuli jer se sjećam zadovoljnih osmijeha koji bi se pojavili na licima drugih, na dvorištu ili na hodniku, kao da im je drago vidjeti i čuti kako visoki riđokosi i niski pogrbljeni ispravljaju neku nepravdu, kako naglas kažu ono što svi tiho misle i šapuću dok prolazim, *Gle, to je Bellegueule, peško*.

* École normale supérieure jedna je od najprestižnijih visokoškolskih ustanova, osnovana u Parizu 1794., namijenjena obrazovanju profesorskog i znanstveno-istraživačkog kadra humanističkih i prirodnih znanosti.

Otac

Dakle, moj otac. Kad se rodio one 1967., žene iz sela još nisu išle u bolnicu. Rađale su kod kuće. Majka mu je, kad ga je donijela na svijet, ležala na kauču punom prašine, pasjih i mačjih dlaka, prljavštine od stalno blatnjavih cipela koje se na ulazu nisu skidale. U selu, naravno, ima cesta, ali i mnogo *zemljanih putova* koji se još uvijek koriste, po kojima se djeca igraju, zemljanih i šljunčanih neasfaltiranih cesta koje se protežu duž polja, nogostupa od utabane zemlje koji za kišnih dana postaju nalik živom pijesku.

Prije škole znao sam se više puta tjedno ići voziti biciklom po *zemljanim putovima*. Pričvrstio bih komadić kartona za žbice ne bi li bicikl, dok okrećem pedale, zvučao kao motor.

Otac mog oca mnogo je pio, pastis* i vino iz kartonskih kutija od pet litara kao većina muškaraca u selu. Alkohol koji se kupuje u trgovini mješovite robe koja usput služi

* Pastis, francusko nacionalno piće, potječe iz Provanse, a baza su mu svježi zeleni anis, zvjezdasti anis, koromač te korijen sladića. Sam je liker jak i intenzivna okusa, no sladak pa se pije razrijeđen vodom i ledom. Iako je boja likera blijedo žućkasta, dolijevanjem vode dobiva se mliječno mutno piće koje se miješa u omjeru 1:5.

i kao kafić i trafika, a u nju se doprema i kruh. Kupovati se može u bilo koje doba, dovoljno je pokucati na vrata vlasnika. Učine ti uslugu.

Otac mu je puno pio, a kad bi se napio, tukao je majku: iznenada bi se okrenuo prema njoj i počeo je vrijeđati, gađati je bilo čime što bi mu se našlo pod rukom, ponekad i svojom stolicom, i tući je. Moj ih je otac, još malen, zatočen u svom tijelu kržljava djeteta, bespomoćno gledao, nijem, i gomilao mržnju.

Sve mi to nije on rekao. Moj otac nije govorio, barem ne o tim stvarima. Za to se majka brinula, to je spadalo u njezinu žensku ulogu.

Jednog jutra – tati je bilo pet godina – njegov je otac zauvijek otišao, bez riječi. Ispričovjedila mi je to baka, koja je također, kao žensko, prenosila obiteljske priče. Godinama se poslije tome smijala, sretna što se muža napokon oslobodila, *Otišao je jednog jutra u tvornicu na posao, čekali smo ga za večeru, nikad nije došao.* Bio je tvornički radnik, on je u kuću donosio plaću i bez njega se obitelj zatekla bez novca, uz šestero-sedmero djece jedva da su imali što jesti.

Tata to nikad nije zaboravio, znao je preda mnom reći *Popišam ti se na tu pizdu koja nas je ostavila, koja je mamu ostavila bez ičega.*

Kad je trideset pet godina poslije otac mog oca umro, bili smo svi na okupu u glavnoj prostoriji, pred televizorom.

Otac se javio na telefon, bila je to njegova sestra ili netko iz doma u kojem je njegov *stari* okončao svoje dane. Ta osoba na telefonu rekla je *Tvoj – vaš – otac umro je jutros, rak, a najviše zdrobljeni kuk, u nesreći, rana koja je degenerirala, sve smo pokušali, ali nije ga se moglo spasiti.* Popeo se na drvo da mu odsiječe grane pa je odsjekao i onu na kojoj je sjedio. Moji su se roditelji toliko glasno smijali kad je taj netko na telefonu izrekao tu rečenicu da su jedva došli

do daha, *Prerezati granu na kojoj sjedi, pa koji je to kreten, za to stvarno moraš biti sposoban*. Nesreća, zdrobljeni kuk. Tata se na vijest sav ozario, rekao je mami *Krepao je konačno, taj smet*. I: *Kupit ću jednu bocu da to proslavimo*. Nekoliko dana poslije slavio je četrdeseti rođendan i nikad nije izgledao tako sretno, govorio je kako će u razmaku od samo nekoliko dana imati dva događaja za slavlje, dvije prilike da *se naloče*. Proveo sam večer s njima, nasmiješen kao dijete koje ne znajući zašto oponaša stanje u kojem vidi svoje roditelje (i mamu sam, onih dana kad bi plakala, imitirao ne shvaćajući zašto, plakao sam i ja). Tata je čak rekao da će za mene kupiti tonik i one slane keksiće za kojima sam bio lud. Nikad nisam saznao je li patio, tiho, je li se na vijest o očevoj smrti smiješio kao što se možeš smiješiti kad ti pljunu u lice.

Tata je vrlo rano prestao ići u školu. Bile su mu draže plesne večeri po susjednim selima i tučnjave koje su ih neizbježno pratile, izleti mopedom – govorili smo *pétrollette* umjesto *mobylette* – do okolnih bara gdje bi pecajući provodio i po nekoliko dana, garaža u kojoj bi po cijeli dan preuređivao taj svoj moped, *prčkao po svojoj pili*, ne bi li ga pojačao, ubrzao. Čak i kad bi se pojavio u školi, gotovo bi ga redovito izbacili zbog provociranja nastavnika, uvreda, izostanaka.

Puno je pričao o tučnjavama. *Ja sam s petnaest-šesnaest bio frajer, stalno sam se tukao, u školi, na plesu, i znao sam se s kompićima proketo naroljati*. *Nismo imali što raditi, zabavljali smo se, i istina, u ono doba, ako bi me tvornica otpustila, našao bih drugu, nije to bilo kao danas*.

Na kraju je i prekinuo svoju strukovnu školu i zaposlio se u tvornici mjedenih proizvoda u selu, kao i njegov otac, djed i pradjed prije njega.

Frajeri u selu, koji su utjelovljivali sve toliko veličane muške vrijednosti, odbijali su se pokoriti školskoj disciplini i njemu je bilo važno biti frajer. Kad bi za nekog od moje braće ili rođaka rekao da je *frajer*, u njegovu bih glasu osjetio divljenje.

Mama mu je jednog dana objavila da je trudna. Bilo je to početkom devedesetih. Rodit će dečka, mene, njihovo prvo dijete. Ona je već imala dvoje iz prvog braka, moga starijeg brata i stariju sestru, s mužem alkoholičarom koji je umro od ciroze jetre i kojeg su danima poslije našli kako leži na zemlji, napola raspadnuta tijela po kojem su gmižali crvi, osobito mu je rastočen bio obraz, vidjele su mu se čeljusne kosti na kojima su vrvjele ličinke, rupa veličine jamice u golfu, nasred žučkasta, voštana lica. Tata je bio vrlo sretan. U selu nije bilo važno samo biti frajer nego i znati od svojih sinova napraviti frajere. Svaki otac preko sinova učvršćuje svoj muški identitet i dužnost mu je prenijeti im svoje muževne vrijednosti, i moj će otac to učiniti, učinit će od mene frajera, njegov je muški ponos bio u igri. Odlučio me nazvati Eddy, pod utjecajem američkih TV serija (opet televizija). Uz prezime koje mi prenosi, Belle-gueule*, i svu prošlost kojom je to ime nabijeno, zvat ću se, dakle, Eddy Bellegueule. Frajersko ime.

* *Belle gueule* – dosl. zgodna faca, komad, ljepotan, ljepousti.